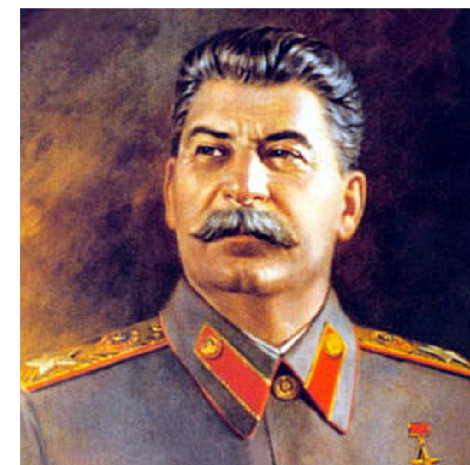

Nedemokratické režimy

Moderní nedemokratické režimy

- 2 hlavní kategorie
 - Autoritářské režimy
 - Totalitní režimy
- 2 přístupy k chápání demokracie – nedemokracie
 - dichotomie
 - stupně

Demokratické vs. nedemokratické režimy

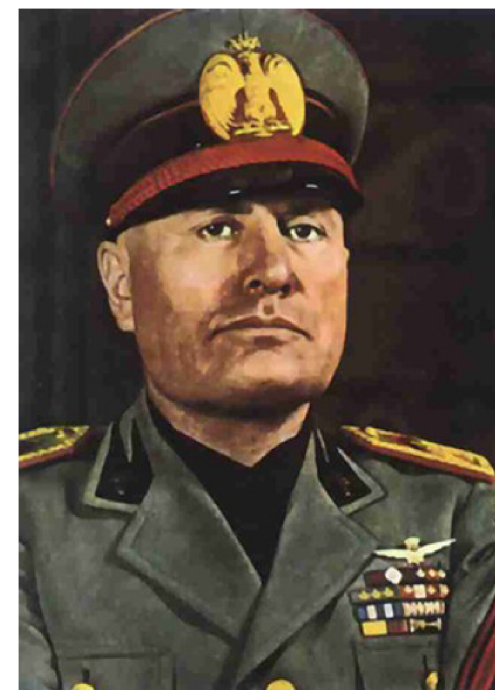
- Bollen & Jackman (1989)
 - Demokracie - záležitostí stupně
 - Stát je více demokratický nebo méně demokratický
- Linz, Sartori, Huntington
 - Jiný přístup, který odmítá „stupně“
 - Demokracie buď je, nebo není
 - Režimy nemohou být „polodemokratické“
 - Demokracie - kontradikcí nedemokracie

Demokratické vs. Nedemokratické režimy

- Przeworski, Alvarez, Cheibub a Limongi (1996)
 - Demokracie definována pomocí několik klíčových charakteristik
 - Pokud jedna z nich schází, daný stát není demokratický
 - 3 kritéria demokracie
 - Výběr exekutivy a legislativy v soutěživých volbách
 - Existence více než 1 strany
 - Skutečná výměna vládnoucích v rozumných intervalech
 - Připouštějí, že některé státy jsou více demokratické, některé méně
 - Všechny ale splňují všechna 3 kritéria

Nedemokratické režimy: totalitarismus

- Totální (celkový, úplný)
- Politologický koncept, který vznikl k popsání nacismu a komunismu
- Poprvé užil pojmu „totalitní“ žurnalista Giovanni Amendola (1923)
 - Odsuzoval režim B. Mussoliniho
- Šířitelem pojmu – B. Mussolini a G. Gentile (filozof fašismu)
 - „celkový (totální) koncept života“
- 1925 – termín „totalitarismus“ v článku Lelia Bassa v Itálii

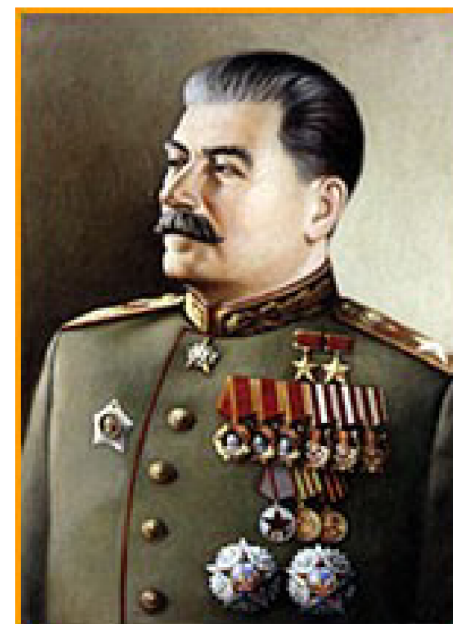

Nedemokratické režimy: totalitarismus

- **Totalitarismus (B. Mussolini) jako označení politického systému, který je všezahrnující**
 - „vše pro stát, nic mimo stát, nic proti státu“
 - Totalitarismus založen na etatismu
- **Německo – 1930 „totální mobilizace“ a C. Schmitt – 1931 (pojem „totalitní stát“)**
 - Totalitarismus založen na rasismu
 - A. Hitler tento termín odmítal a nepoužíval jej

Nedemokratické režimy: totalitarismus

- **SSSR – J.V. Stalin se také zabýval pojmem „totalitní stát“**
 - Opíral se o myšlenky V.I. Lenina
 - Teorie výstavby socialismu
 - Nutné zotřovat třídní boj
 - Odmítal ideu odumírání státu

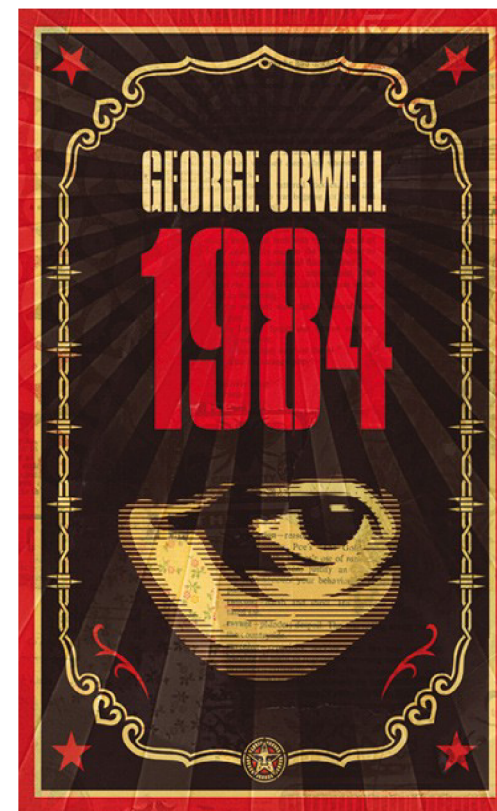
Nedemokratické režimy: totalitarismus

■ Předmětem literatury

- George Orwell: 1984
- Arthur Koestler: Tma o polednách
- Arthur London: Doznání
- Alexander Solženicyn: Jeden den Ivana Děnisoviče

■ Moderní spíše než primordiální

- Totalitní režim – fenomén pouze moderní společnosti
- Moderní společnost umožňuje masovou kontrolu, manipulaci, vyhlazování, mobilizaci...

Nedemokratické režimy: definice totalitního systému

■ C. Friederich, Z. Brzezinski

- Jedna oficiální státní ideologie
- Jedna masová hierarchicky uspořádaná politická strana (zpravidla vedená jedním mužem)
- Systém teroristické policejní kontroly společnosti
 - Systém fyzického a psychického teroru
- Monopol kontroly masových sdělovacích prostředků
- Monopol výroby a využívání válečných zbraní
- Celospolečenské plánování a direktivní řízení národního hospodářství

Nedemokratické režimy – autoritářské režimy

- **autoritativní X autoritářský**
 - Někde pojímáno jako synonyma
 - Někde pojímán rozdílné (např. Sartori, Dvořáková, Kunc)
 - pojem autoritativní vyjadřuje autoritu, která uznává svobodu
 - Pojem autoritářský vyjadřuje autoritu, která svobodu neuznává

Nedemokratické režimy: autoritářský režim

- Významným teoretikem – Juan Linz
- Autoritářské režimy
 - Omezený politický pluralismus/Omezený monismus
 - Určitá míra tolerance jiných názorů
 - Existence relativně nezávislých nepolitických subjektů: církev, univerzita, ekonomické subjekty

Autoritářské režimy – J. Linz

- **Absence propracované všeprostupující ideologie**
- **Absence intenzivní politické mobilizace**
- **Vůdce či malá skupina vůdců**
- **Absence totální kontroly společnosti**
- **Dominace pouze v politické sféře**
- **V nepolitické oblasti – jistá forma autonomie**

Autoritářské režimy

- J. J. Linz *Totalitarian and Authoritarian Regimes* (1973)
 - 7 hlavních typů autoritářských režimů
 - Kritéria rozdělení nedemokratických režimů:
 - Stupeň výskytu politického pluralismu
 - Stupeň reálné politické participace (mobilizace X depolitizace)
 - Stupeň ideologizace ve společnosti (všeprůstupující ideologie X mentalita)

Nedemokratické režimy: srovnání autoritářského režimu a totalitarismu

	Autoritářský režim	Totalitarismus
Jedna masová strana	Ne / omezená	ano
Jedna vůdčí ideologie	Ne/ omezená	ano
Masový teror	ne	ano
Politická mobilizace obyvatel	Ne /omezená	ano
Snaha o kontrolu celé společnosti	ne	ano
Splyívání státu a vládnoucí strany	ne	ano
Absolutní kontrola ekonomické činnosti	ne	ano
Autonomie společenských subkultur	ano	ne

Autoritářské Španělsko (1936-1975)

- Režim Fransisca Franca
- Pouze silný antikomunismus
- Potlačení veškeré opozice, včetně odborů
- Pouze jediná státem kontrolovaná odborová organizace
- Potlačení regionálních hnutí a snah o autonomii
- hierarchické pojetí společnosti
- Hlavní úkol: zajistit pořádek a stabilitu

Autoritářské Španělsko (1936-1975)

- **Omezená pluralita**
 - **Tržní ekonomika**
 - Hospodářský boom (1959-1973)
 - Principy neoliberalismu
 - Posílení střední třídy
 - **Autonomie církve**
- **Zpočátku přísná cenzura**
- **1945-1953 zahraničně-politická izolace**

Autoritářské režimy

- 1. Byrokraticko-vojenský autoritářský režim**
- 2. Organicko-etatistický autoritářský režim**
- 3. Mobilizační autoritářský režim v postdemokratických společnostech**
- 4. Mobilizační autoritářský režim ve společnostech, jež nově nabyly nezávislost**
- 5. Rasová a etnická demokracie**
- 6. Defektní a předtotalitní autoritářský režim**
- 7. Posttotalitní autoritářský režim**

Byrokraticko-vojenský autoritářský režim

- Moc: privilegovaná skupina z řad vojenských kruhů či vysokých úředníků
- Vyřazení ostatních skupin z podílu na politické činnosti
- Absence ideologie
- Často bez existence politických stran
 - někdy za účelem podpory režimu zřízena vládou řízená jediná politická strana
- Frankovo Španělsko od roku 1957; Argentina za vlády J. Peróna (1946-1955); Guatemala v letech 1985-1996, Barma (Myanmar)

Organicko-etatistický autoritářský režim

- **Kontrola participace společnosti
skrze tzv. „organickou strukturu“**
- **Různé korporace, které nahrazují
politický pluralismus**
- **Salazarův a Caetánův režim
v Portugalsku v letech 1926-1974**

Mobilizační autoritářský režim v postdemokratických společnostech

- Snaha o politickou mobilizaci společnosti
- Vznik: Deziluze většiny obyvatel; Neschopnost systémů s demokratickou zkušeností reagovat na sociální či jinou změnu ve společnosti
- Vojenský režim v Argentině 1982

Mobilizační autoritářský režim ve společnostech, jež nově nabyly nezávislost

- **Vznik po neúspěšném zavedení demokracie**
- **Nebo spíše v důsledku neschopnosti zavést demokracii jako produkt boje za nezávislost**
- **Kult vůdce, osvoboditele**
- **Většina subsaharských zemí po nabytí nezávislosti (výjimkou Botswana)**

Rasová a etnická demokracie

- **Nadvláda jedné rasy či etnika nad druhou skupinou obyvatel**
- **Dodržovány demokratické principy**
 - Pouze pro privilegované skupiny obyvatel
- **Apartheid v JAR**

Defektní a předtotalitní autoritářský režim

- Neúplné zavedení totality
- Některý aspektů totalitarismu není dostatečně naplněn
- Španělsko krátce po roce 1939 nebo Rusko, resp. Sovětský svaz v období 1921-1924

Posttotalitní autoritářský režim

- **Komunistické státy po Destalinizaci**
- **Rezignace vládnoucí elity na zachování totalitarismu**
- **Většina komunistických režimů po odstranění kultu Stalina**
 - **Jisté uvolnění po roce 1956 v Polsku, Československu, Maďarsku**

Sultanistické Režimy

- Legitimita založena na personální moci vládce (cf. absolutistické monarchie), neodvozená od ideologie
- Nízká míra institucionalizace nahrazená všemocností panovníka
- Většinou v tradičních společnostech
- „Sultán“ – stát chápe jako své dominium, nemíní rozlišovat mezi veřejným a soukromým
- Klíčovou roli hraje loajalita vůči sultánovi – politika cukru a biče
- Haiti (Duvalier), Dominikánskou republika (Trujillo), Kuba (Batisty), Írán (Páhlaví), Filipínách (Markos), Indonésie (Suharto), Turkmenistán (Nijazov), Saudská Arábie, Omán.

Posttotalitní Režimy (jako samostatná kategorie)

- Omezený nepolitický pluralismus: ekonomického či společenského charakteru – šedá ekonomika, kontrakultura, chybí autentická mobilizace – konformní minimum, technokrati a byrokrati místo vůdců
- Žádný politický pluralismus: formální centralizace moci
- Oficiální ideologie přetrvává, ale apatie i samotných propagátorů
- Čína, Vietnam, s výhradami i Kuba

Linzova koncepce nedemokratických režimů

Totalitní režimy	Autoritativní režimy	Posttotalitní režimy	<u>Sultanistické režimy</u>
• Monismus • Ideologie • Mobilizace	• Limitovaný pluralismus v různých sférách • Mentalita • Depolitizace • Vůdce či výjimečně malá skupina uplatňuje svou moc ve formálně nepřiliš jasných, ovšem předvídatelných hranicích	• Limitovaný pluralismus • Ideologie stále oficiálně určující, ovšem s výrazně oslabeným účinkem • Mobilizace se mění v rutinu a projev konformity • Vládnoucí elita ztrácí revoluční étos a stává se byrokratičtější a technokratičtější	• Despotická intervence vládce (sultána) do různých sfér, nerespektující žádná legální pravidla ani hranice • Glorifikace vládce bez silné ideologické nebo <u>mentalitní</u> báze • Spíše nižší mobilizace ovšem s příležitostnými výkyvy k posílení vládcova kultu • Vysoce personalizované vůdcovství spojené s dynastickými tendencemi, nepotismem a klientelismem

Nedemokratické režimy: Historicko-sociální kontext

■ 30. léta 20. století

- Nezralost a nestabilita demokracií v Evropě:
absence podmínek demokratické stability
 - legitimní vláda, národní jednota, bohatství a prosperita
- Selhání elit – dostatečné k selhání demokracie

Nedemokratické režimy: Historicko-sociální kontext

■ 30. léta 20. století: Hospodářská krize

- → Ohrožení střední třídy (také spojeno s industrializací) – obava ze změny společenského pořádku (sociální revoluce: levice) → zesílení apelu radikální pravice (Lipset: Fašismus = extremismus středu)
- → Krize klasického liberalismu: Velká krize → větší zásahy státu do podnikání, větší pravomoci výkonné moci a omezovaly moc zákonodárnou, i tvrdšími postihy sociálních nepokojů.
- → Nedůvěra v lib. demokracii → nové anti-demokratické ideologie: hlavně fašismus (a inspirace jím); → polarizace společnosti (komunismus X antikomunismus) = živná půda jak pro komunismus, tak fašismus (oba těžící z krize demokracie)

Krize liberální demokracie

- 3 hlavní anti-liberálně-demokratické proudy ve 30.letech
 - Reakcionáři (Polsko – Pilsudski, Maďarsko – Horthy, Španělsko – Franco): anti-komunistické autoritářské režimy, pragmatismus
 - Organický Etatismus (Portugalsko – Salazar, Rakousko – 1934 az 38): autoritářské režimy ovládané shora (byrokraté, technokraté), odmítnutí liberálního individualismu i hrozby socialismu, korporativismus: každá skupina má svou úlohu
 - Fašismus (Itálie – Mussolini): nacionalismus, antikomunismus, antiliberalismus, mobilizace mas zdola (rozdíl oproti ostatním), kombinace rétoriky návratu k tradicím a technických postupů masové společnosti a novátorské ideologie iracionální krutosti, koncentrované především v nacionalismu

Krise liberální demokracie

■ Mladá generace

- Náchylná k podpoře totalitních hnutí v celé Evropě (po 1. světové válce - rozčarování)
- Nedůvěra k možnostem demokracie a k egalitářské společnosti
- Obdiv k silným vůdcům
- Romantizující ideály + intolerance, která přecházela až do sektářského fanatismu → podpora bolševismu a nacismu

Teorie přechodů

- **Zkoumání dynamického pojetí změny režimů**
 - Přechod od demokracie k nedemokratickému režimu
 - Přechod od nedemokratickému režimu k demokracii

- **Teorie začala vznikat již v 60. a 70. letech 20.století**
 - Otázka kolapsu demokracií (Linz 1978. *Breakdown of Democratic Regimes*)
 - Otázka přechodu k demokracii (Rustow 1970. *Transitions to Democracy: Toward a Dynamic Model*)
 - Rozmach po roce 1989 (Huntington 1991; Przeworski 1991...)

Přechody k demokracii

- **Demokracie = jeden z mnoha výsledků kolapsu nedemokratického režimu**
- **Demokracie – demokratizace – velmi obtížný proces**

Přechod k demokracii - Definice

■ A. Przeworski, L. Morlino, Rustow...

- Strategická situace, která vzniká s kolapsem diktatury
- Přechodové období mezi nedemokratickým režimem a ustálením demokracie
- Doba institucionální fluktuace a nejistoty
- Interval mezi režimy
- Nahrazující režim může mít různé podoby
- Nevyzpytatelnost

Pojetí Demokracie

- **Minimalistické pojetí (Schumpeter, Przeworski)**
 - Svobodné a férové volby

- **Maximalistické pojetí (Liberální Demokracie)**
 - Pravidelné volby + fungující občanská společnost, svoboda médií atd.

- **Ideál X Praxe (Dahl)**
 - Demokracie v praxi = polyarchie (7 nezbytných institucí)

Demokratizace

■ Demokratizace

- Transformace společností od nedemokratických forem vlády k režimům, které respektují politická práva a občanské svobody svých obyvatel

■ 3 vlny („waves“)

- 1.vlna 1828 - 1922 (1926)
 - Počátek v USA
 - Symbolický konec 1922 pochod na Řím
- 1.protivlna (1922-1942)
 - 1942 pouze 12 demokratických států
- 2.vlna 1943 – 1962
 - Konec války, osvobození, dekolonizace
- 2.protivlna 1958 – 1975
 - Jižní Korea na konci 50. let, Řecko 60. let, Brazílie (1969), Filipíny (1972)
- 3.vlna (1974 -)

Demokratizace: 3.vlna

- Portugalsko (1974) a Španělsko (1975)
- Chile (1989)
- Filipíny (1986), Jižní Korea, Tchajwan (1987)
- Ghana (1992), JAR (1994)
- Ve východním bloku od konce 80.let

Teorie přechodů – Poznatky a Hypotézy

- **Problematika přechodů k demokracii = široká a komplikovaná**
→ nelze stanovit dostatečný počet obecných závěrů platných univerzálně a využitelných pro predikci
- **Přechod k demokracii v konkrétní zemi = specifický process**
→ vysvětlení současnými teoriemi nedostačující → reálné přechody většinou kombinací různých obecných faktorů
- **Konec nedemokratického režimu automaticky neznamená zahájení přechodu k demokracii, a úspěšné ukončení přechodu nemusí vést k vytvoření konsolidované liberální demokracie**

Teorie přechodů – Strategie Výzkumu (příklad)

- **Przeworski a Teune (1970). *The Logic of Comparative Social Inquiry***
 - „**Most Similar Systems Design**“ (MSSD): co nejpodobnější ve všech ohledech kromě zkoumaného jevu → která odlišnost vysvětluje rozdílný výsledek?
 - „**Most Different Systems Design**“ (MDSD): co nejrozdílnější, ale přesto stejný výsledek → které společné faktory vysvětlují stejný výsledek
- **John Gerring – Případové studie: logika výběru: aplikace MSSD/MDSD**
 - **Most-similar case:** výběr (2 a více) případů, které jsou si podobné ve všech aspektech kromě jednoho klíčového faktoru
 - **Most-different case:** výběr (2 a více) odlišných případů se stejným výsledkem

Témata pro analýzu

- Co je cílem přechodu, resp. co je demokracie
- Charakter nedemokratického režimu („povaha odstraňovaného režimu“)
 - Ovlivňuje typ přechodu a nový režim
- Konec starého režimu
- Způsob a etapy přechodu
- Podmínky pro udržení a konsolidace demokracie
- Jak se vyrovnat s minulostí

Témata pro analýzu

- Co je cílem přechodu, resp. co je demokracie
- Charakter nedemokratického režimu („povaha odstraňovaného režimu“)
 - Ovlivňuje typ přechodu a nový režim
- Konec starého režimu
- Způsob a etapy přechodu
- Podmínky pro udržení a konsolidace demokracie
- Jak se vyrovnat s minulostí

Témata pro analýzu – další krize lib. demokracie?

